

VU Research Portal

Verslag NVvIR-voorjaarsvergadering over Fake News, 17 april 2018 te Utrecht
de Hingh, A.E.

published in

Tijdschrift voor Internetrecht
2018

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

de Hingh, A. E. (2018). Verslag NVvIR-voorjaarsvergadering over Fake News, 17 april 2018 te Utrecht. *Tijdschrift voor Internetrecht*, 2018(3), 112-113. <https://denhollander.info/artikel/15066>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Verslag NVvIR-voorjaarsvergadering over Fake News, 17 april 2018 te Utrecht

dr. mr. A.E. de Hingh¹

Wanneer zelfs *the inventor of the World Wide Web* het als een van de negatieve uitwassen van het internet beschouwt, dan is er duidelijk iets aan de hand. In zijn recente ACM Turing Award-lezing plaatste Sir Tim Berners-Lee de opkomst van nepnieuws zonder aarzelen in het rijtje van grootste bedreigingen voor het vrije web anno 2018, naast verschijnselen als online surveillance, hate speech en het verspreiden van malware.²

Niet zo vreemd, dus, dat ook de voorjaarsvergadering van de NVvIR op 17 april jongstleden in het teken stond van dit fenomeen. Nepnieuws blijft immers onverkort de gemoederen bezig houden. Heeft Rusland nu wel of niet met nepnieuws invloed gehad op de Amerikaanse presidentsverkiezingen? En wat vinden we van die nieuwe wet in Duitsland om nepnieuws sneller offline te krijgen? In Nederland beleefde de hype rondom nepnieuws zijn voorlopige hoogtepunt in een heuse nepnieuws-rechtszaak. Diverse Nederlandse media spannen die onlangs aan tegen de Europese Unie in verband met een opvallende EU-website die waarschuwt voor nepnieuws. Redenen genoeg dus om bij de NVvIR aandacht te besteden aan dit onderwerp.

Tijdens de bijeenkomst lieten verschillende experts hun licht schijnen over Fake News. Voor Arno Lodder (hoogleraar Internetrecht VU Amsterdam) was de schone taak weggelegd de piketpaaltjes te slaan voor deze middag aan de hand van de vragen: wat is Fake News nu precies, is het een probleem en zo ja, hoe kunnen we het aanpakken?

Fake news definiëren blijkt nog niet zo eenvoudig, alleen al vanwege het feit dat het zich in zo veel verschillende vormen manifesteert. Wat moeten we bijvoorbeeld met de hoax, propaganda, het verspreiden van desinformatie, trolling, satire, humor, manipulatie, clickbait, fake profielen, astroturfing en foutief ingekorte ingezonden brieven?³ Lodder

kwam met de volgende definitie: 'nepnieuws is 1. het bewust verspreiden van halve waarheden of onwaarheden, 2. met de bedoeling a) de opinie te beïnvloeden en/of b) geld te verdienen, 3. daarbij gebruikmakend van de organisatie van het internet/sociale media.'

Strikt genomen vallen verschijnselen als (online) humor en satire ook binnen het bereik van deze definitie, maar dat was zeker niet Lodders bedoeling. In zijn ogen gaat fake news in hoofdzaak over valse berichtgeving die bewust democratische processen (zoals de Amerikaanse presidentsverkiezingen) aantast. Daar ligt voor hem de grens.

Sjoerd de Jong (Ombudsman van NRC Handelsblad) zette uiteen dat er een 'rekkelijke' en een 'preciezer' definitie van nepnieuws kan worden gebruikt. De meer rekkelijke definitie omvat voor hem onder meer het verspreiden van halve waarheden en insinuaties (waarbij bijvoorbeeld iets onbeduidends wordt opgeblazen tot een 'onthulling', ook wel desinformatie) die door de media, soms klakkeloos, worden overgenomen.⁴ De Jong schaaft dit soort praktijken niet onder zijn eigen definitie van nepnieuws. Tijdens zijn presentatie verdedigde hij dan ook de betekenis van nepnieuws in enge zin, die onvermijdelijk ingekleurd is door zijn eigen achtergrond: 'nepnieuws is propaganda die zich voordoet als journalistiek'. Cruciaal voor hem is dus dat het kanaal dat nepnieuws produceert journalistiek neutraal moet lijken.

Dat fake news en zeker de democratie-ontwrichtende vormen ervan problematisch zijn behoeft geen betoog. Maar de volgende vraag is ingewikkelder te beantwoorden: wat is de aangewezen oplossing voor dit probleem? Moeten en kunnen nepberichten worden gefilterd, 'geflagt', verwijderd of verboden ter bescherming van de democratie? En hoe verhoudt zo'n oplossing zich dan tot het recht op de vrije meningsuiting en meningsgaring (beschermd in art. 11 Handvest EU)? Dat recht ziet immers op de werking van diezelfde democratie nu uitingsvrijheid het publieke debat mogelijk maakt dat

1. Anne de Hingh is universitair docent Internetrecht aan de VU Amsterdam.

2. From Utopia to Dystopia and back again? 29 mei 2018 op de VU.

3. Volgens Verstraete, Bambauer & Bambauer (2017) zijn de intentie van de auteur om de lezer te misleiden en het winsttoegmerk de twee belangrijkste onderscheidende criteria ten aanzien van de vele verschillende vormen van nepnieuws, zie M. Verstraete, D.E. Bam-

bauer & J.R. Bambauer (2017), 'Identifying and Countering Fake News', *Arizona Legal Studies Discussion Paper* No. 17-15.

4. Zie voor De Jongs verslag van de Voorjaarsvergadering www.nrc.nl/nieuws/2018/04/21/wel-gif-geen-gif-ander-gif-over-de-skrupal-zaak-en-nepnieuws-a1600269.

noodzakelijk is in een democratische samenleving. Het censureren van (nep)berichten staat uiteraard haaks op die gedachte.

Tegen die lastige achtergrond zijn inmiddels al talloze strategieën tegen nepnieuws de revue gepasseerd, zoals onafhankelijke en objectieve menselijke factcheckers, bepaalde software die taalpatronen detecteert, de Duitse *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* die voorziet in hoge boetes voor providers die nepnieuws niet of niet snel genoeg verwijderen, en een EU-website die media-berichten als Fake News aanmerkt.

Vanuit de zaal werd overigens terecht opgemerkt dat ook bewustwording van het publiek door middel van voorlichting en onderwijs kan bijdragen aan het bestrijden van nepnieuws.

Interessant maar controversieel is de rol die ISP's krijgen toebedeeld in de strijd tegen Fake News. Michiel Steltman (managing director Digitale Infrastructuur Nederland) sprak over de privaat-publieke samenwerking tussen justitie, Economische Zaken en de internetsector rond het probleem van onrechtmatige en ongewenste content online, waarvan nepberichten deel uitmaken. Maar is het nu werkelijk een taak voor commerciële bedrijven om uit te maken of nieuwsberichten fake en dus ontoelaatbaar zijn? En moeten we het verwijderen (censureren) ervan dan maar overlaten aan die private partijen?

Opmerkelijke voorbeelden van *overheids*censuur werden besproken door Jens van den Brink en Emiel Jurjens (Kennedy van der Laan). Zij spanden onlangs namens onder meer GS Media, De Persgroep en The Post Online een zaak aan tegen de EU vanwege censuur op de website EUvsdisinfo.eu.⁵ Deze site, waarop de zogenaamde *East Stratcom Task Force* van de EU een zwarte lijst van nepnieuwsartikelen aanlegt, had ten onrechte een aantal Nederlandstalige berichten als fake aangemerkt. Tot een kort geding kwam het niet en de EU rectificeerde.⁶ Maar er bestaan legio andere voorbeelden. Een opinie-artikel, waarin werd betoogd dat de strijd tegen fake news feitelijk een strijd tegen de uitingsvrijheid is, werd om die reden, ironisch genoeg, door EUvsdisinfo als desinformatie aangemerkt. Het is nog steeds als fake news op de site te vinden. Van den Brink en Jurjens lieten het publiek achter met het ongemakkelijke gevoel dat overheden het zelf soms niet al te nauw nemen met de uitingsvrijheid.

Kortom, bepaalde vormen van fake news zijn zonder meer problematisch, maar de tot nu toe aangedragen oplossingen lijken alleen maar grotere problemen met zich mee te brengen. Mogelijk moeten we fake news zien als één van de vele symptomen die horen bij het internet zoals het nu functioneert en lossen alleen structurele veranderingen ten

aanzien van de werking van het internet wezenlijk iets op. Dit vond ook Berners-Lee die een maand na de Voorjaarsvergadering op de VU pleitte voor een internet zoals hij het ooit had bedoeld: het web als een gedecentraliseerd platform waar iedereen zijn eigen blogs en pagina's zou beheren, en zonder Fake News.⁷

5. <https://www.villamedia.nl/artikel/wat-nepnieuws-is-daar-gaat-de-overheid-niet-over>

6. Voor de rectificatie, zie: <https://euvsdisinfo.eu/removal-of-three-cases-further-to-complaints-by-dutch-media/>.

7. Zie ook Anne de Hingh, 'Opinie Fake News. De leugen regeert, nu meer dan ooit', *Tijdschrift voor Internetsrecht*, 2017/2.